

Ознаки та функції фінансово-правової відповідальності

Attributes and Functions of Financial and Legal Liability

Максим П्लехов ¹
Maksym Pliekhov

¹ Lviv University of Business and Law
99 Kulparkivska Street, Lviv, 79021, Ukraine

DOI: [10.22178/pos.99-23](https://doi.org/10.22178/pos.99-23)

JEL Classification: K30

Received 27.11.2023

Accepted 25.12.2023

Published online 31.12.2023

Corresponding Author:
Pliekhov.Maksym1@ukr.net

© 2023 The Author. This article
is licensed under a Creative
Commons Attribution 4.0
License

Анотація. У статті розкрито ознаки та функції фінансово-правової відповідальності. Відзначено, що зміни у фінансово-правовій системі регулювання України та інтенсивний розвиток фінансового права сприяли формуванню важливого комплексу підстав відповідальності, санкцій за порушення фінансово-правових норм та процедур їх застосування. Встановлено, що механізми фінансово-правової відповідальності можуть сприяти забезпеченню фінансової безпеки шляхом захисту фінансових відносин, регулювання дотримання учасниками правових норм у сфері фінансової діяльності та покарання осіб, які їх порушують. З'ясовано, що функції фінансово-правової відповідальності – це основний напрямок правового впливу на фінансово-правові відносини, за допомогою якого розкриваються суспільні цілі та досягаються цілі фінансово-правової відповідальності. Виявлено, що до ознак фінансово-правової відповідальності, які встановлюються залежно від специфіки суб'єкта фінансового регулювання, належать характер публічної власності, спрямованість на захист фінансових правовідносин, а також ознаки нормативних, фактичних та процесуальних підстав їх застосування, тяжкість шкоди за порушення, характер активів, сукупність санкцій, поєднання власних галузевих санкцій із санкціями з інших галузей права тощо. Визначено, що у чинному законодавстві України питання фінансово-правової відповідальності врегульовані фрагментарно, що пояснюється диференціацією фінансового права та відсутністю єдиного кодифікованого закону в цій сфері. Встановлено, що функції фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства у сфері виконання бюджету за доходами можна поділити на дві групи: перша група включає загальні функції, зокрема штрафну, правовідновлювальну, попереджувальну і виховну функції, а друга група – специфічні функції, зокрема сигналізаційну, регулятивну та контрольну. Висвітлено ознаки фінансово-правової відповідальності за порушення податкового, бюджетного, грошово-кредитного та митного законодавства. Запропоновано у перспективі наступних досліджень доцільно розглянути особливості покарань за фінансово-правові правопорушення.

Ключові слова: фінансове право; юридична відповідальність; фінансово-правова відповідальність; фінансові правопорушення; законодавство України.

Abstract. The article reveals the features and functions of financial and legal liability. It is noted that changes in Ukraine's financial and legal regulatory system and the intensive development of financial law have contributed to forming an essential set of grounds for liability sanctions for violating financial and legal norms and procedures for their application. The author establishes that the mechanisms of financial and legal liability can contribute to ensuring financial security by protecting financial relations, regulating compliance with legal norms in the field of financial activities by participants and punishing those who violate them. It is found that the functions of financial and legal liability are the central area of legal influence on financial and legal relations, with the help of which social

goals are revealed, and the objectives of financial and legal liability are achieved. It is found that the features of economic and legal liability, which are established depending on the specifics of the subject of financial regulation, include the nature of the public property, focus on the protection of financial, and legal relations, as well as the features of regulatory, factual and procedural grounds for their application, the severity of damage for violations, the nature of assets, the totality of sanctions, the combination of own sectoral sanctions with sanctions from other branches of law, etc. It is determined that Ukraine's current legislation regulates the issues of financial and legal liability in a fragmented manner, which is explained by the differentiation of financial law and the absence of a single codified law in this area. The author establishes that the functions of financial and legal liability for violation of legislation in the field of budget execution by revenues can be divided into two groups: the first group includes general functions, in particular, penalty, remedial, preventive and educational functions, and the second group includes specific functions, in particular, signalling, regulatory and control functions. The author highlights the signs of financial and legal liability for violating tax, budget, monetary and customs legislation. The author suggests that it is advisable to consider the specific features of penalties for financial and legal offences in the future.

Keywords: financial law; legal liability; financial and legal liability; financial offences; legislation of Ukraine.

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку та інтеграції України в європейський та світовий простір одним із її завдань є забезпечення її фінансової безпеки. Значення такого процесу зростає у світлі наявних та потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці, зокрема низки фінансових правопорушень. Визнання цих проблем також пов'язане з тим, що фінансова безпека забезпечується насамперед правовими засобами, причому особливе місце приділяється механізмам фінансово-правової відповідальності.

Дослідження фінансово-правової відповідальності, яка насамперед визначає її місце в правових механізмах захисту від фінансових правопорушень, становить науково-практичний інтерес, оскільки мотивами вчинення фінансових правопорушень є недоліки цих механізмів.

Теоретичні та практичні, окремі аспекти і особливості фінансово-правової відповідальності досліджували А. Бабенко [1], З. Будько [2], В. Вдовічен [3], М. Глух [4], Т. Грек [5], О. Дічкова [6], Е. Дмитренко [7], О. Задихайло [8], Д. Зима [9], В. Єрохов [10], А. Іванський [11], І. Козинець [12], Є. Літвінова [13], І. Устинова [14] та інші вчені та практики.

Проте, доцільно зауважити, що питання ознак та функцій фінансово-правової відповідальності потребують додаткового вивчення.

З огляду на викладене вище, метою статті є дослідити ознаки та функції фінансово-правової відповідальності.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В сучасних умовах суттєво змінився зміст фінансових відносин та удосконалилося правове регулювання, що значно підвищує роль фінансового права. З огляду на це, процеси державотворення та вдосконалення правової системи України посилюються.

Останнім часом у фінансово-правовій спільноті зріс інтерес до фінансово-правової відповідальності. Зміни у фінансово-правовій системі регулювання України та інтенсивний розвиток фінансового права сприяли формуванню важливого комплексу підстав відповідальності, санкцій за порушення фінансово-правових норм та процедур їх застосування.

Крім того, доцільно відзначити, що у науковому середовищі постійно дискутується питання розмежування фінансово-правових зобов'язань як самостійних юридичних зобов'язань.

Викладене обґрунтовує пропозицію визначити фінансово-правову відповідальність (у ретроспективному розумінні) як систему правовідносин між відповідними органами держави та порушниками положень фінансово-правових норм, які полягають у наступному:

притаманна їм форма у сфері фінансово-правового регулювання, призводить до певних негативних наслідків для фінансових прав з метою покарання правопорушників, захисту фінансово-правових відносин, припинення злочину та відшкодування завданої шкоди [7].

Механізми фінансово-правової відповідальності можуть сприяти забезпеченню фінансової безпеки шляхом захисту фінансових відносин, регулювання дотримання учасниками правових норм у сфері фінансової діяльності та покарання осіб, які їх порушують [7].

Функції фінансово-правової відповідальності – це основний напрямок правового впливу на фінансово-правові відносини, за допомогою якого розкриваються суспільні цілі та досягаються цілі фінансово-правової відповідальності [11].

З одного боку, ці функції є похідними від загального принципу юридичної відповідальності, а з іншого боку, вони отримують специфічні функції щодо матеріально-правової відповідальності внаслідок галузевої приналежності до цих видів відповідальності. Оскільки фінансово-правова відповідальність реалізує своє призначення через свої функції, вона пов'язана з санкціями та наслідками їх застосування, які впливають із фінансово-правових норм. При цьому наслідки можуть мати соціальний і майновий характер, які в більшості випадків поєднуються. Фінансово-правова відповідальність визначається як обов'язок особи, яка вчинила фінансовий злочин, піддатися позбавленню майна внаслідок накладення органами фінансового контролю фінансових санкцій у порядку, визначеному фінансовим законодавством [2].

Водночас фінансово-правова відповідальність тісно взаємопов'язана з первісною природою юридичної відповідальності.

До ознак фінансово-правової відповідальності, які встановлюються залежно від специфіки суб'єкта фінансового регулювання, належать:

- 1) характер публічної власності, спрямованість на захист фінансових правовідносин;
- 2) ознаки нормативних, фактичних та процесуальних підстав їх застосування;
- 3) тяжкість шкоди за порушення;

4) характер активів, сукупність санкцій, поєднання власних галузевих санкцій із санкціями з інших галузей права тощо.

Останні, зокрема, обґрунтовують встановлення відповідальності за порушення, адже фінансово-правова відповідальність часто пов'язана з адміністративно-правовою, рідше – з кримінальною. Такі висновки можна зробити з аналізу застосування заходів звітності у сфері бюджетних, податкових і видаткових відносин.

Тому під фінансово-правовими санкціями слід розуміти суттєвий структурний елемент норм фінансового права, які мають майновий характер, передбачені державним примусом і застосовуються у разі особливого процесуального розпорядження щодо недбалого невиконання або неналежне виконання суб'єктом фінансової діяльності (фізичною чи юридичною особою) (наприклад, при вчиненні фінансового злочину) [11].

Аналізуючи дефініції та характеристики фінансово-правових санкцій, можна виділити найхарактерніші ознаки:

- 1) вона виступає засобом забезпечення фінансово-правового регулювання суспільних відносин і засобом забезпечення фінансово-правової відповідальності;
- 2) має державно-примусовий характер для використання спеціально уповноваженими органами;
- 3) фактичною підставою звернення є юридичний факт чи вчинення фінансового злочину;
- 4) є істотним структурним елементом фінансово-правових норм;
- 5) має карально-відновлювальний характер;
- 6) фінансово-правові санкції є додатковим фінансовим (майновим) тягарем;
- 7) при застосуванні в позасудовому або судовому порядку вони можуть застосовуватися одночасно з санкціями інших правових норм;
- 8) отримані кошти зараховуються до державного бюджету або інших державних фондів [10].

Термін «фінансово-правова відповідальність» почав науково поширюватися в наш час, однак його сутність і місце в системі юридичної відповідальності досі є предметом дискусій. Ці дискусії піднімають питання про види

фінансово-правової відповідальності, зокрема податки, фінанси, бюджет тощо.

Фінансова та юридична відповідальність відокремлена від адміністративної, оскільки причини, цільовий склад і методи застосування для вимірювання впливу різні [13].

Виходячи з визначення фінансових злочинів як протиправних і необережних дій (дії чи бездіяльності), що порушують встановлений державою порядок здійснення фінансової діяльності, фінансові злочини визначаються як різні види відповідальності, фінансової та правової. Іншими словами, реальною підставою фінансово-правової відповідальності є фінансовий злочин. За адміністративні правопорушення встановлено адміністративну відповідальність. Однак слід зазначити, що адміністративна відповідальність може наставати і за адміністративні правопорушення у фінансовій сфері [12].

Фінансова та юридична відповідальність є основними та загальними категоріями таких типів, як фіскальна, бюджетна, банківська та грошова відповідальність. Такий логічний висновок випливає з розгляду природи фінансового права, яке є предметом регулювання. Предметом фінансового права є фінансово-правові відносини, до яких належать такі сфери суспільних відносин, як податкові, бюджетні, валютні, фінансові (публічні, не між банками та клієнтами, а з обов'язковою участю держави), страхові та рахункові [13].

Фінансово-правова відповідальність виражається в застосуванні санкцій до фінансово-правових норм, визначених Бюджетним кодексом України, Податковим кодексом України та іншими фінансовими законами.

Фінансова відповідальність як окремий вид відповідальності зазначена в чинному Податковому кодексі України (ст. 111) [16]. Документом передбачено, що фінансова відповідальність за порушення податкового законодавства та інших законів визначається і застосовується відповідно до Податкового кодексу та інших законів України. Фінансова відповідальність набуває форми кримінальних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені.

Заходами фінансово-правової відповідальності є насамперед санкції, пов'язані з позбавленням майна (штрафи, пеня), тоді як в адміністративній відповідальності важливе місце займають покарання особистого характеру

(наприклад, позбавлення спеціальних прав). Деякі види санкцій (наприклад, штрафи, відсторонення тощо), що застосовуються як заходи певного цивільного права (права водія транспортного засобу, громадські роботи, виправні, адміністративні арешти) та фінансово-правові зобов'язання, взагалі не застосовуються під час адміністративної відповідальності.

Фінансові та юридичні зобов'язання мають негативні фінансові наслідки для винних. У сфері фінансової діяльності держава насамперед добивається відшкодування шкоди, завданої фінансовими злочинами, та покарання злочинців, але у формі, властивій сфері фінансово-правового регулювання, а саме у грошовій формі. У цьому контексті фінансові та юридичні зобов'язання мають переважно відновлювальний характер. Водночас метою адміністративної відповідальності є насамперед попередження злочинів [12].

У чинному законодавстві України питання фінансово-правової відповідальності врегульовані фрагментарно, що пояснюється диференціацією фінансового права та відсутністю єдиного кодифікованого закону в цій сфері. Зазначено, що цю проблему можна вирішити шляхом прийняття спеціального загального закону, який закріплює єдине уніфіковане поняття фінансово-правової відповідальності та визначає види застосування та основні принципи. З огляду на це можна зробити висновок, що на сьогодні існують об'єктивні умови для виокремлення фінансово-правової відповідальності в самостійні види юридичної відповідальності. Водночас подальші наукові дослідження у цій сфері потребують розробки єдиного понятійного апарату фінансово-правової відповідальності з метою його інтеграції в чинне законодавство та практичного застосування [8].

Фіскальна система країни відіграє особливо важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування всіх секторів економіки країни, особливо під час кризи. Економічне майбутнє будь-якої країни залежить від формування ефективного систематизованого бюджетного законодавства, правової основи фінансово-правової діяльності країни в цілому та глибоких наукових досліджень фіскально-правової відповідальності (в тому числі бюджетної). У сучасній економічній ситуації, коли є численні порушення бюджетного законодавства,

актуальним є поглиблене вивчення та аналіз бюджетної відповідальності як виду фінансово-правової відповідальності.

Сьогодні немає єдиного підходу до розуміння сутності та місця бюджетної відповідальності. Аналіз наукової літератури показує, що найбільш поширеним є розуміння бюджетної відповідальності як виду фінансово-правової відповідальності, що поділяється на певні ознаки, які дозволяють говорити про її самостійність по відношенню до інших видів фінансово-правової відповідальності [6].

Правове забезпечення, суб'єктно-об'єктний склад і принципи застосування відрізняють бюджетну відповідальність від інших видів фінансово-правової відповідальності. Саме властивий характер бюджетної відповідальності дозволяє говорити про її відносну автономію.

Важливими ознаками бюджетної відповідальності є:

- 1) бюджетна відповідальність має власне бюджетне законодавство, яке дотримується принципів бюджетного права;
- 2) підставою бюджетної відповідальності є порушення бюджетного законодавства;
- 3) бюджетна відповідальність тягне для правопорушника певні негативні наслідки майнового та організаційного характеру, які визначаються специфікою бюджетно-правових санкцій;
- 4) суб'єкти бюджетної відповідальності – учасники бюджетного процесу;
- 5) бюджетна відповідальність реалізується в специфічних процесуальних формах, які відрізняються від інших форм фінансової відповідальності [6].

Наведені дані свідчать про те, що віднести бюджетну відповідальність до підвидів адміністративної, кримінальної та цивільно-правової відповідальності неможливо, однак вони цілком «вписуються» в поняття фінансово-правової відповідальності. Тому бюджетну відповідальність слід визначати як вид фінансово-правової відповідальності, що має примусовий характер і застосовується до осіб, які вчинили або порушують бюджет, згідно з процесуальними правилами, встановленими відповідними державними органами та передбаченими бюджетним законодавством. Їх фінансово-організаційний характер не лише

наражає їх на негативні наслідки, а й породжує обов'язок усунути ці порушення. Усі перераховані вище ознаки дозволяють у даному дослідженні відмежувати бюджетну відповідальність від інших видів фінансово-правової відповідальності.

Для характеристики загальних засад фінансово-правової відповідальності за порушення законів у сфері виконання бюджету виділяють:

- 1) принцип законності – полягає в тому, що фінансово-правова відповідальність за вчинення правопорушень при виконанні доходів бюджету настає лише за дії, передбачені законом;
- 2) принцип розумності – виражається у визначенні факту вчинення фінансового злочину, ступеня вини винної особи та інших важливих факторів;
- 3) принцип справедливості – покарання особи, яка вчиняє фінансовий злочин, має бути пропорційним ступеню суспільної небезпеки вчиненого нею злочину;
- 4) невідворотність покарання – кожен, хто вчиняє фінансові злочини під час виконання доходів бюджету, буде притягнутий до відповідальності;
- 5) презумпція невинуватості особи – особа вважається невинуватою, доки не буде доведено вину у фінансовому злочині.
- 6) право на захист підсудного – особа, обвинувачена у вчиненні фінансового злочину під час виконання бюджету, має право надавати докази своєї невинуватості та оскаржувати всі вжиті щодо неї дії та рішення;
- 7) неприпустимо притягувати когось до відповідальності за той самий злочин більше одного разу [5].

Крім того, принципи фінансово-правової відповідальності, яка є самостійним видом юридичної відповідальності, чітко встановлюють фінансово-правову відповідальність за порушення законодавства у сфері виконання бюджету за доходами.

Для визначення особливостей фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства у сфері доходної частини виконання бюджету важливо проаналізувати їх функції. Функції фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства у сфері

виконання бюджету за доходами можна поділити на дві групи. Перша група включає загальні функції, зокрема штрафну, правовідновлювальну, попереджувальну і виховну функції, а друга група – специфічні функції, зокрема сигналізаційну, регулятивну та контрольну [3].

Штрафна функція полягає у встановленні відповідних заходів покарання щодо осіб, які вчинили фінансові злочини, з урахуванням характеру злочину та його негативних наслідків. Правовідновлювальна функція полягає у відновленні прав, які були протиправно порушені, та у виконанні обов'язків, які не були виконані з будь-яких причин. Попереджувальна функція спрямована на формування у компетентних осіб розуміння невідворотності покарання у разі вчинення фінансових злочинів та усвідомлення необхідності здійснення заходів бюджетного стягнення відповідно до положень закону. Виховна функція – направлена на виховання осіб, що беруть участь в бюджетному процесі, в дусі поваги до бюджетного законодавства та суворого дотримання процедури виконання бюджету за доходами. Сигналізаційна функція передбачає мінімізацію шкідливості наслідків від фінансових правопорушень, а вже надалі – накласти санкції на осіб, що вчинили відповідне фінансове правопорушення. Тож, сигналізаційна функція фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства в сфері виконання бюджетів за доходами спрямована на попередження суб'єктів бюджетного процесу про неналежне виконання бюджету за доходами із вимогою усунення виявлених недоліків. За допомогою регулятивної функції діяльність відповідальних за виконання бюджету спрямовується у вигідному для держави і суспільства руслі, виходячи з доходу. Контрольна функцій фінансово-правової відповідальності за порушення законодавства у сфері доходної частини виконання бюджету виражається, коли відповідні органи застосовують необхідні методи контролю за ходом певних стадій бюджетного процесу [3].

Будь-які види фінансово-правових санкцій (наприклад, податкові, бюджетні, банківські, валютні тощо) повинні бути відображені в законі, що забезпечить їх якісну диференціацію в майбутньому та позбавить від необхідності наукової дискусії у цій сфері. З цієї причини, як перший крок до вирішення досліджуваних проблем, встановлення дієвих заходів у разі

порушення бюджетного законодавства є обов'язковим і має бути законодавчо закріплене як міра бюджетної відповідальності, передбачена законодавством про бюджет. На осіб, які допустили порушення бюджетного законодавства, накладаються негативні наслідки фінансового та організаційного характеру згідно з процесуальними правилами, встановленими відповідними державними органами, а також із зобов'язанням усунути порушення та мінімізувати негативні наслідки [7].

Суттєвим для фінансової та юридичної відповідальності є принцип одноразовості, адже відповідно до статті 61 Конституції України [15] ніхто не може бути двічі притягнутий до юридичної відповідальності одного виду за той самий злочин. Підтвердження реалізації цього принципу може здійснюватися відповідно до норм, встановлених статтею 116 Податкового кодексу України [16], згідно чого контролюючий орган за податкове правопорушення може накласти лише один вид кримінальної (фінансової) санкції (штраф). Водночас порядок нарахування штрафів за податкові правопорушення є спірним щодо застосування цього принципу (відповідно до статті 129 Податкового кодексу України [16]). У певному сенсі такий підхід суперечить принципу доцільності, який полягає у підтриманні обраного рівня впливу на правопорушника відповідно до цілей юридичної відповідальності.

Фінансово-правова відповідальність за порушення податкового та митного законодавства має всі ознаки визнання юридичної відповідальності. Її характерною рисою є те, що державний примус чітко розпізнається за змістом і формою. До чітко визначених позитивних проявів відноситься накладення на правопорушника певних негативних наслідків у вигляді певних обмежень (позбавлень) особистого чи майнового характеру. Фактичною підставою відповідальності є вчинений злочин, що втілює державний і громадський осуд дій злочинця тощо [4].

Ознаками фінансово-правової відповідальності за порушення податкового та митного законодавства є:

- 1) особливе поєднання приватних і публічних інтересів у рамках податкової відповідальності;

2) наявність певних фінансових та правових санкцій;

3) окремий кодифікований акт (Податковий та Митний кодекс України), який встановлює положення, що регулюють податкові зобов'язання;

4) наявність особливих процедур податкової відповідальності (процесуальна основа), якщо вони виникають на підставі податкових правопорушень (фактична основа).

Одним із видів відповідальності у сфері митного регулювання є фінансово-правова відповідальність. Митне законодавство передбачає фінансові та правові санкції у разі невиконання платниками податків своїх фінансових зобов'язань перед державою або виконання неналежним чином. При цьому порядок притягнення до фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства регулюється нормами митного та податкового законодавства. Взаємозв'язок митного та податкового законодавства при здійсненні фінансово-правових обов'язків у сфері митної справи значно ускладнює застосування правових норм у межах однієї правової сфери та створює певні труднощі у правовому регулюванні цих відносин. У цьому контексті особливого значення набуває питання визначення нормативних механізмів процесуального забезпечення застосування фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства.

Фінансово-правова відповідальність за порушення митного законодавства – це встановлений у митному та податковому законодавстві комплекс заходів, яких повинні дотримуватися контролюючі органи при притягненні до фінансово-правової відповідальності фізичних та юридичних осіб, звинувачених у податкових правопорушеннях. Процедура притягнення до фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства складається з трьох етапів:

1) збір конкретних фактів податкових правопорушень;

2) ухвалення рішення щодо притягнення до фінансової та юридичної відповідальності;

3) виконання рішення про встановлення фінансових зобов'язань [1].

За невиконання чи неналежне виконання зобов'язань зі сплати митних платежів, а також

порушення порядку здійснення валютних операцій у сфері ЗЕД зазначені види юридичної відповідальності можуть бути накладені у вигляді пені. Дослідження характерних особливостей фінансової відповідальності у сфері митної справи дає підстави стверджувати про існування системи фінансової відповідальності у сфері митного регулювання.

Дії контролюючих органів щодо застосування фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства пов'язані із здійсненням фінансового контролю за дотриманням митного законодавства. Метою фінансового контролю є забезпечення законності діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, інших органів державної влади та недержавних організацій, суб'єктів господарювання, структурних підрозділів та осіб, які мають відповідні контрольні повноваження чи права щодо забезпечення фіскальної дисципліни в процесі бюджетного планування, розподілу, перерозподілу та використання державних фінансових ресурсів [9].

Основним аргументом на захист самостійності фінансово-правової відповідальності за порушення грошово-кредитного законодавства є сам предмет злочину. Як було зазначено вище, фінансові та адміністративні злочини істотно відрізняються. Таким чином, предметом фінансового права є не лише публічний інтерес у фінансовій сфері, а й майновий характер фінансових правовідносин.

Слід зауважити, що предметом адміністративних злочинів у грошово-кредитній сфері є суспільні відносини у сфері встановленого державою порядку здійснення грошових операцій, а предметом фінансових злочинів у грошово-кредитній сфері є суспільні відносини, пов'язані з формуванням, розподілом і використанням центральних і децентралізованих ресурсів органів державної влади та місцевого самоврядування, які правопорушники порушили своїми незаконними діями.

Отже, слід мати на увазі, що залежно від суб'єкт-об'єктної спрямованості та характеру злочинних дій у грошово-кредитній сфері адміністративна, кримінальна та фінансова відповідальність можуть адекватно співіснувати та захищати окремих учасників грошових операцій. Враховуючи викладене, з метою спрощення апарату фінансово-правової

відповідальності за порушення грошового законодавства необхідно:

- 1) надати на законодавчому рівні визначення фінансово-правової відповідальності за грошові злочини;
- 2) регламентувати застосування фінансових санкцій та адміністративних стягнень у сфері валютного обігу;
- 3) вивчити доцільність одночасного накладення фінансових та адміністративних санкцій за деякі види правопорушень у сфері торгівлі іноземною валютою.
- 4) удосконалити правоохоронні механізми порушень грошово-кредитного законодавства в цілому [10].

Фінансово-правова відповідальність зараз закріплена в правовій системі України. Наявність галузевої відповідальності в межах фінансового права в науці виділяється як характерна ознака, яка часто розглядається як критерій розмежування самостійних видів відповідальності. Це має включати конкретні сфери діяльності; конкретні фактичні, нормативні та процесуальні причини вступу; фактичні санкції; визначення конкретних цілей, функцій і обов'язків у правовій системі країни. Говорячи про прояви фінансово-правової відповідальності за порушення податкового та митного законодавства, слід зазначити, що фінансова відповідальність є різновидом правового

поняття відповідальності і має загальний характер.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведені дослідження дозволяють відзначити, що: фінансово-правову відповідальність слід визначати як систему правовідносин між відповідними органами держави та порушниками положень фінансово-правових норм; до ознак фінансово-правової відповідальності, які встановлюються залежно від специфіки суб'єкта фінансового регулювання, належать характер публічної власності, спрямованість на захист фінансових правовідносин, а також ознаки нормативних, фактичних та процесуальних підстав їх застосування, тяжкість шкоди за порушення, характер активів, сукупність санкцій, поєднання власних галузевих санкцій із санкціями з інших галузей права тощо; бюджетну, податкову, митну, грошово-кредитну відповідальність слід визначати як вид фінансово-правової відповідальності; функціями фінансово-правової відповідальності є штрафна, правовідновлювальна, попереджувальна, виховна, сигналізаційна, регулятивна та контрольна.

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі є аналіз взаємозв'язку і дослідження відмінності фінансово-правової відповідальності та інших видів юридичної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Babenko, A. (2017). *Poniattia ta sutnist protsedury zastosuvannia finansovo-pravovoi vidpovidalnosti za porushennia mytnoho zakonodavstva* [The Concept and Essence of the Procedure for Application of Financial and Legal Liability for Violation of Customs Legislation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*, 42, 155–158 (in Ukrainian).
2. Budko, Z. (2005). *Finansovo-pravova vidpovidalnist za vchynennia podatkovykh pravoporushen* [Financial and legal liability for tax offences] (Doctoral dissertation); Zaporizkyi yurydychnyi inctytut. Zaporizhzhia (in Ukrainian).
3. Vdovichen, V. (2016). *Pryntsyepy ta funktsii finansovo-pravovoi vidpovidalnosti za porushennia zakonodavstva v sferi vykonannia biudzhetyv za dokhodamy* [Principles and Functions of Financial and Legal Liability for Violation of Legislation in the Field of Revenue Budget Execution]. *Publichne parvo*, 1, 141–146 (in Ukrainian).
4. Hluch, M., Kovalenko, A., & Babenko, A. (2021). *Osoblyvosti vidpovidalnosti u finansovomu pravi ta yii oznaky* [Peculiarities of liability in financial law and its features]. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka)*, 16, 44–52 (in Ukrainian).
5. Hrek, T. (2010). *Pravova pryroda yurydychnoi vidpovidalnosti: poniattia, pryntsyepy ta vydy* [Legal nature of legal liability: concept, principles and types]. *Advokat*, 10, 41–45 (in Ukrainian).

6. Dichkova, O. (2011). Vidpovidalnist za biudzhetni pravoporushennia, dopushcheni na pershii stadii biudzhetnoho protsesu Liability for budget offences committed at the first stage of the budget process]. *Derzhava i parvo*, 51, 447–452 (in Ukrainian).
7. Dmytrenko, E. (2011). Mistse ta rol finansovo-pravovoi vidpovidalnosti u mekhanizmi pravovoho zabezpechennia finansovoi bezpeky Ukrainy [The Place and Role of Financial and Legal Liability in the Mechanism of Legal Support of Financial Security of Ukraine]. *Finansove parvo*, 4(18), 39–42 (in Ukrainian).
8. Zadykhailo, O. (2018). Aktualni problemy finansovo-pravovoi vidpovidalnosti v Ukraini [Current issues of financial and legal liability in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Pravo*, 28, 85–90 (in Ukrainian).
9. Zyma, D. (2008). *Teoretyko-pravovi pytannia koordynatsii derzhavnoho finansovoho kontroliu* [Theoretical and legal issues of coordination of state financial control] (Doctoral dissertation); Natsionalnyi universytet derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy. Irpin (in Ukrainian).
10. Yerokhov, V. (2014). Osoblyvosti ta zmist finansovo-pravovoi vidpovidalnosti za porushennia valiutnoho zakonodavstva [Peculiarities and Content of Financial and Legal Liability for Violation of Currency Legislation]. *Aktualni problemy polityky*, 53, 290–295 (in Ukrainian).
11. Ivanskyi, A. (2008). *Finansovo-pravova vidpovidalnist: teoretychnyi analiz* [Financial and legal liability: a theoretical analysis]. Odesa: Yurydychna literatura (in Ukrainian).
12. Kozynets, I. (2015). *Finansovo-pravova vidpovidalnist u suchasni Ukraini* [Financial and legal liability in modern Ukraine]. In *Ukraine – EU. Modern technology, business and law* (pp. 289–292). Chernihiv: CNUT (in Ukrainian).
13. Litvinova, Ye. (2016). *Pro finansovo-pravovu vidpovidalnist yak rodovu katehoriuu* [On financial and legal liability as a generic category]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia*, 19, 63–65 (in Ukrainian).
14. Ustynova, I. (2010). Yurydychnyi zmist ta oznaky finansovo-pravovoi sanktsii [Legal Content and Signs of Financial and Legal Sanctions]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 4, 133–135 (in Ukrainian).
15. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] (Ukraine), 28.06.1996. Retrieved November 1, 2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
16. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] (Ukraine), 02.12.2010, No 2755-VI. Retrieved November 1, 2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>